

тельности предприятия //Иновации. – 2001. - №4-5 (41-42). – С.68-70.

3. Кулагин А.С. Риск инновационной деятельности и обеспечение её безопасности в условиях нестабильности экономики // Иновации.- 1999.- №3-4.- С.61-67.

4. Грачева М.В., Кулагин А.С., Симаранов С.Ю. Инновационное предпринимательство, его риски и обеспечение безопасности //Иновации – 2001. - №8 (45). – С.65-70.

Статья поступила в редакцию 05.05.2004

І.В. БАГРОВА, д.е.н., професор,

О.О. ГЕТЬМАН, к.е.н.,

Український державний хіміко-технологічний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Якщо розуміти інноваційну діяльність як процес, який включає комплекс робіт, починаючи із зародження інноваційних ідей, здійснення фундаментальних досліджень, прикладних досліджень і конструкторських розробок, то ефективність науково-технічного прогресу буде визначатися успішною діяльністю спеціалістів в цій сфері, тому що саме від них надходить перший імпульс. Отже, науково-дослідним і дослідно-конструкторським розробкам (НДДКР) належить провідна роль в інноваційному процесі. Адже від своєчасності впровадження та впливу НДДКР на всі відтворювальні процеси підприємства залежить загальна ефективність його функціонування в конкурентному середовищі.

Відтак, кожне підприємство повинно прагнути до розвитку свого інноваційного потенціалу, забезпечуючи виробничі процеси новими технікою, технологією та спроможністю випускати нові товари (послуги).

Для постійного відновлення інноваційного потенціалу слід здійснювати безперервний моніторинг інноваційної діяльності як в межах підприємства, так і на рівні галузі, регіону, країни тощо.

Відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» №433-IV від 16.01.2003 року узагальнена інформація про хід реалізації пріоритетних напрямів інноваційного роз-

витку України щорічно до 1 квітня подається Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України. Узагальнена інформація повинна містити такі показники: обсяг інноваційних капіталовкладень відносно річного рівня амортизаційних відрахувань; розмір доходу від інноваційних капіталовкладень за рік відносно до обсягу інноваційних капіталовкладень; розмір сукупного фінансування розвитку науки і техніки відносно річного ВВП; обсяг продажу новоствореної продукції за рік відносно до річного загального обсягу продажу; кількість винаходів на 1 мільйон населення; кількість впроваджених винаходів за рік відносно до їх загальної кількості [1].

Але, разом з тим, незважаючи на таку потужну законодавчу підтримку і забезпеченість, що сприяють якомога повній оцінці впроваджуваних НДДКР, оцінка інноваційного потенціалу видається дуже складною проблемою, оскільки досить важко достовірно оцінити перспективність інноваційних ідей та спрогнозувати інтенсивність впровадження її у виробництво. Крім того, проблема поглиблюється через складний механізм розрахунку доцільності втілення тієї чи іншої інноваційної ідеї. Але на сучасному етапі розвитку економічної науки існують досить результативні методики оцінки перспективності іннова-

ційних проектів. З-поміж них заслуговують на увагу запропоновані УКРІНТЕІ методичні вказівки щодо оцінки визначення соціальної та економічної ефективності НДДКР, методика, запропонована російським фахівцем д.е.н., проф. Н.М.Бочаровою, вітчизняним фахівцем д.е.н., проф. В.П.Савчуком, В.В.Ідрісовим викладені в роботах [2, 3, 4, 5]. Але запропоновані методики не досить повно, як на наш погляд, відображають ступінь урахування впливу всіх факторів (як внутрішніх, так і зовнішніх) на перебіг інноваційного проекту. Тому з'явилась нагальна потреба в удосконаленні існуючих здобутків в напрямку розширення урахування безлічі факторів впливу на хід інноваційних процесів на підприємствах.

Отже, метою даного дослідження є удосконалення чинної методологічної бази щодо визначення ефективності та ризикованості здійснення інноваційних проектів в межах підприємства.

Аналіз науково-технічної діяльності провідних вітчизняних підприємств показує, що в результаті інтеграції створюється ряд переваг для здійснення НДДКР.

По-перше, більшість «істотних» новацій, що приводять до скорочення виробничих витрат чи збільшення обсягу продажів, вимагають, як правило, проведення комплексу НДДКР, іноді навіть фундаментальних досліджень, які супроводжуються значними фінансовими ризиками й у той же час вимагають значних інвестицій.

По-друге, основною проблемою підвищення технологічного рівня підприємства за рахунок інноваційного фактора є проблема швидкого впровадження у виробництво науково-технічних досягнень.

По-третє, для рішення великих науково-технічних проблем у рамках підприємства слід володіти достатнім науково-технічним потенціалом, у тому числі кадровим, за умов вертикальної інтеграції, що сприяє встановленню тісних зв'язків науково-технічної сфери, виробництва і маркетингу.

Але, загальновідомо, що доцільність використання технологічних інновацій має ґрунтуватися на розрахунках їх економічної ефективності.

Визначення ефективності інновацій здійснюється на всіх етапах їхнього створення і використання: НДДКР, виготовлення, включаючи підготовку виробництва нових технічних засобів, використання їх споживачем.

При створенні і впровадженні інновацій досягаються різні результати, які можна класифікувати в такий спосіб:

1. У науково-технічній сфері: відкриття нових явищ, закономірностей їхнього розвитку, виявлення можливості використання в народному господарстві. Вони вимірюються кількістю інформації, що міститься в наукових звітах, дисертаціях, авторських посвідченнях і патентах на відкриття і винаходи, в науково-технічних виданнях (журнали, монографії), державних стандартах, кресленнях на нову продукцію тощо.

2. В інноваційній сфері: уречевлені результати: створення нових видів продукції, технологічних процесів, нових видів матеріалів і енергії, нових форм організації виробництва, праці й управління тощо; економічні результати: зростання продуктивності праці і випуску продукції, поліпшення якості продукції, підвищення фондівіддачі, зниження собівартості продукції, збільшення прибутку і рентабельності; соціальні результати: поліпшення умов праці, підвищення кваліфікації працівників, зміна структури кадрів, підвищення рівня добробуту промислово-виробничого персоналу, поліпшення рівня життя тощо; екологічні результати: зменшення шкідливого впливу виробництва на навколишнє середовище, раціоналізація використання ресурсів тощо; політичні результати: зміцнення обороноздатності країни та її економічної незалежності.

З комерційної точки зору інноваційний проект можна розглядати як інвестиційний, спрямований на одержання прибутку. Незважаючи на те, що реалізація інноваційних заходів може здійснюватися як за рахунок капітальних вкладень, так і за рахунок експлуатаційних витрат, оцінку економічної ефективності інновацій пропонується здійснювати виходячи із загальних принципів оцінки інвестиційних проє-

ктів з урахуванням деяких особливостей, властивих інноваційним проектам (рис. 1).

Перед здійсненням оцінки ефективності експертами варто визначити суспільну значимість проекту. Для проектів, що мають суспільну значимість, спочатку розраховується суспільна ефективність, потім – комерційна. При недостатній комерційній ефективності розглядаються можливості застосування різних форм підтримки проекту, які дозволяють підвищити комер-

ційну ефективність до прийняттого рівня.

В інвестиційній діяльності капіталовкладення в нову техніку (технологію) і приріст оборотних коштів, пов'язаний з реалізацією інноваційного заходу, враховуються як негативні потоки. Аналогічно враховуються діючі основні фонди, залучені для реалізації заходу, і нематеріальні активи. В останньому випадку до складу інвестиційних витрат включаються первісні одноразові платежі (паушальні суми).

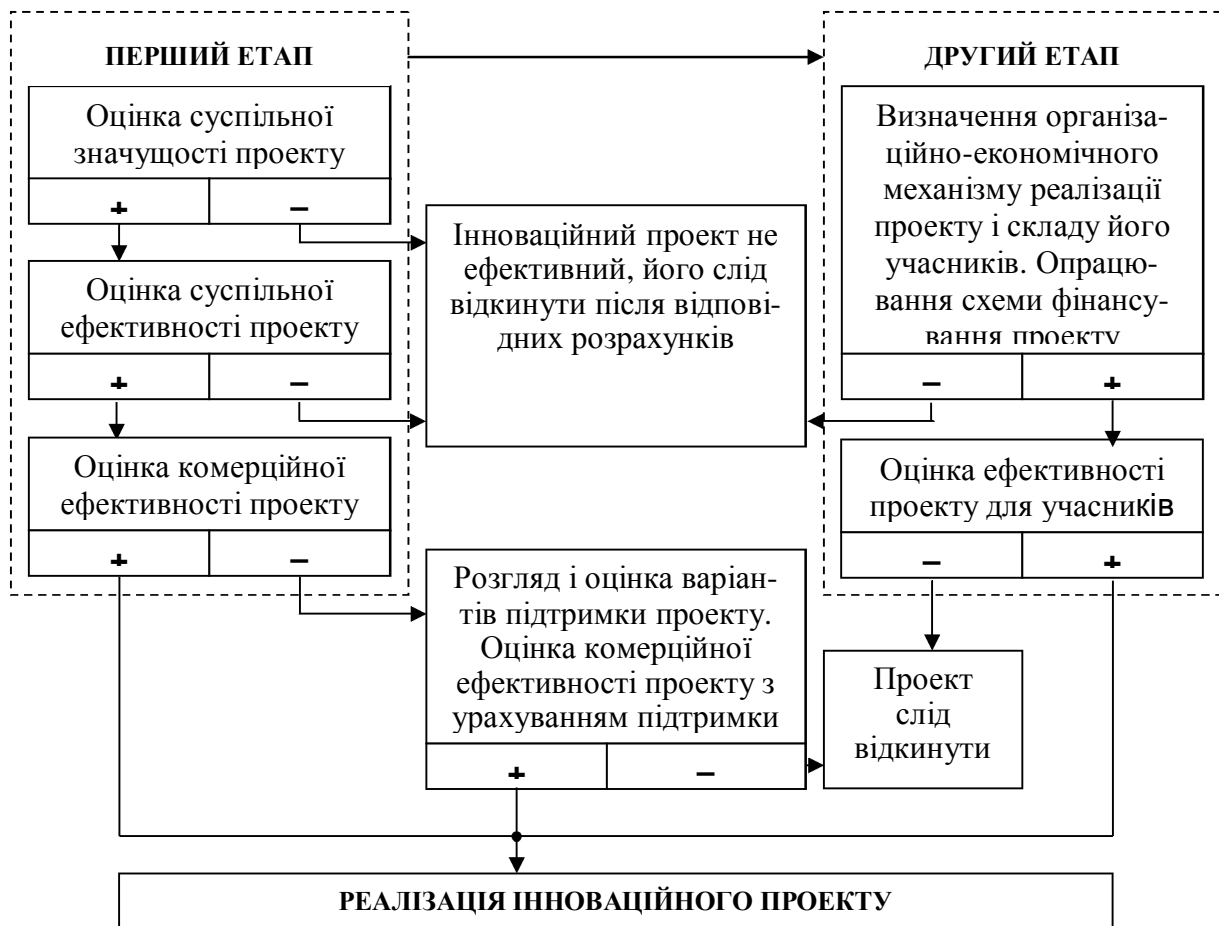

Рис. 1. Концептуальна схема оцінки ефективності інноваційного проекту

Як надходження із знаком «+» враховується в інвестиційній діяльності ліквідаційне сальдо устаткування, що вилучається за непотрібністю в році t чи наприкінці розрахункового періоду T . За ліквідаційне сальдо можна прийняти умовно-залишкову вартість ліквідованих основних фондів.

В операційній (виробничій) діяльності надходження утворюються за раху-

нок виручки від реалізації продукції, поза-реалізаційних доходів, нарахованих амортизаційних відрахувань, сум зносу нематеріальних активів, а також за рахунок реалізації інтелектуальної власності.

Ліквідаційна вартість оборотних коштів враховується в кінцевому році розрахункового періоду T із знаком «+» у частині тих товарно-матеріальних цінностей, що можуть бути використані на цьому ж

підприємстві чи продані на сторону.

Відтоки готівки утворюються в операційній сфері діяльності за рахунок витрат на виробництво продукції, платежів і нарахувань, що входять до поточних витрат, податків і зборів з прибутку. До відтоків грошей відносяться також платежі з оренди окремих об'єктів основних фондів, платежі роялті при ліцензуванні нових технологій, платежі при оплаті послуг ноу-хау чи за результатами НДДКР.

Надходження реальних грошей у фінансовій сфері утворюються за рахунок власного капіталу (реінвестованого прибутку, амортизаційних відрахувань, акцій тощо), короткострокових і довгострокових кредитів (позикових засобів), а відтоки – за рахунок заборгованості по кредитах, що погашається, і виплачуваних дивідендів.

Різниця між надходженнями коштів у кожному році розрахункового періоду T і всіма реальними виплатами у тому ж році в результаті інвестиційної й операційної (виробничої) діяльності, пов'язаної з реалізацією інноваційного заходу, утворює потік реальних грошей (ПРГ).

Різниця між надходженнями і відтоком коштів у кожному році розрахункового періоду T в результаті інвестиційної операційної і фінансової діяльності, пов'язаної з реалізацією інноваційного заходу, утворює сальдо реальних грошей (СРГ).

Грошові потоки можуть виражатися в поточних прогнозних чи дефляційних цінах у залежності від того, в яких цінах на кожному кроці обчислюються їхні надходження і відтоки. Оцінка впливу інновацій на показники діяльності підприємства (його підрозділи) ґрунтується на порівнянні надходжень і відтоків реальних грошей за кожним впроваджуваним заходом, наміченим до реалізації чи вже здійснюваним. У табл. 1 продемонстровані можливі надходження і відтоки реальних грошей на прикладі абстрактного підприємства у вигляді різниці показників по варіантах – із реалізацією інноваційних заходів і без їхнього використання

Ефективність інноваційного проек-

ту характеризується системою економічних показників, що відбивають співвідношення пов'язаних з проектом витрат і результатів, які дають можливість судити про економічну привабливість проекту для його учасників, про їх економічні переваги. Основними показниками, використовуваними для розрахунків ефективності інноваційного проекту, є: чистий дисконтований дохід (ЧДД); внутрішня норма дохідності (ВНД); потреба в додатковому фінансуванні (зокрема, бюджетному); індекси дохідності витрат й інвестицій (ІД); строк окупності інноваційного проекту ($T_{ок}$); група показників фінансового стану підприємства-учасника проекту.

Метою оцінки ефективності інноваційних заходів є виявлення переваг того чи іншого варіанта за рахунок більш високих техніко-технологічних параметрів за інших рівних умов, включаючи умови реалізації інновацій. Це досягається на першому етапі, де передбачається, що фінансування кожного з розглянутих (взаємовиключних) варіантів здійснюється за рахунок власних коштів підприємства. Такий крок дає можливість порівнювати різні варіанти і сценарії реалізації інноваційного проекту без урахування витрат на фінансування проекту. А коли відібрані найбільш ефективні варіанти, здійснюються розрахунки комерційної ефективності з урахуванням можливих схем фінансування. Такий підхід дозволяє одержати реальні значення технічної й економічної ефективності різних варіантів інновацій і порівняти їх між собою, оскільки навіть ефективне рішення можна зробити економічно не вигідним за умов невдалої схеми фінансування. З іншого боку, ніяка схема фінансування не зробить вигідним упереджено неефективний проект. Щоб не помилитися у виборі найкращого варіанта, потрібен ґрунтовний аналіз якомога більшого числа альтернатив, що відповідають установленим нормативним вимогам.

Таблиця 1

Надходження і відтоки реальних грошей за рахунок здійснення інноваційного проекту (у порівнянні з базовим варіантом)

Надходження реальних грошей (П)		Відтоки реальних грошей (О)	
Показники (джерела)	Умовні позначки	Показники (джерела)	Умовні позначки
I. Інвестиційна сфера			
1. Ліквідаційне сальдо (залишкова вартість основних фондів)	Ф _л	1. Капіталовкладення в нову техніку (технологію) 2. Нематеріальні активи – патенти, ліцензії, ноу-хау, результати НДДКР, (одноразові, первісні платежі) 3. Приріст оборотного капіталу	К _{нт} К _{на} ΔК _{об}
Разом	ΔП¹	Разом	ΔО¹
II. Операційна (виробнича) сфера			
1. Додаткова виручка від реалізації продукції 2. Економія поточних витрат за рахунок здійснення заходу 3. Виручка від реалізації інтелектуальної власності 4. Перевищення амортизаційних відрахувань у порівнянні з базовою технікою (технологією) 5. Знос по нематеріальних активах 6. Ліквідаційна вартість по оборотних фондах 7. Відрахування у фонд НДДКР	ΔВР Е _{пв} ВР _{ів} ΔА З _{на} Ф _{л об} П _{нддкр}	1. Додаткові змінні витрати на виробництво продукції 2. Додаткові поточні витрати, пов'язані із здійсненням заходу 3. Перевищення амортизаційних відрахувань у базовому варіанті в порівнянні з новою технікою (технологією) 4. Платежі з оренди залучених основних фондів 5. Платежі роялті при ліцензуванні, оплаті послуг ноу-хау, з НДДКР 6. Платежі на відтворення мінерально-сировинної бази, на приріст продукції 7. Плата за надра на приріст продукції 8. Відрахування в дорожній фонд на приріст продукції 9. Відрахування в страховий фонд на приріст продукції 10. Відрахування у фонд НДДКР 11. Податок на додану вартість на приріст продукції 12. Акцизний збір на приріст продукції 13. Податок на майно на приріст основних фондів 14. Податок на прибуток на приріст продукції й економію поточних витрат	ΔВ _{пр} ΔВ _{пв} ΔА _{нт} П _о П _р П _{пр} П _{надр} О _д О _{стр} О _{нддкр} ПДВ А _з П _м П _п
Разом	ΔП²	Разом	ΔО²
III. Фінансова сфера			
1. Власний капітал (прибуток, амортизаційні відрахування, акції тощо) 2. Короткострокові кредити 3. Довгострокові кредити	К _{вл} К _{кр} К _д	1. Сплата відсотків по кредитах 2. Погашення заборгованості по кредитах 3. Виплата дивідендів	П _{кр} З _{кр} Д
Разом	ΔП³	Разом	ΔО³
Усього (I+II+III)	ΔП	Усього (I+II+III)	ΔО

де ΔП, ΔП¹, ΔП², ΔП³ – надходження реальних грошей відповідно: в загальній, інвестиційній, операційній і фінансовій сферах;

ΔО, ΔО¹, ΔО², ΔО³ – відтоки реальних грошей відповідно: в загальній, інвестиційній, операційній і фінансовій сферах.

Оскільки ефективність інноваційних проектів оцінюється показниками комерційної ефективності, у розрахунках використовується комерційна норма дисконту, яка визначається з урахуванням альтернативної ефективності використання капіталу з поправкою на ризик. Безризикова комерційна норма дисконту, використовувана для оцінки комерційної ефективності проекту в цілому, може встановлюватися відповідно до вимог мінімально припусти-

мої майбутньої прибутковості вкладених засобів, обумовленої депозитними ставками банків першої категорії надійності (після виключення інфляції), а також (у перспективі) ставки LIBOR за річними єврокредитами, звільненої від інфляційної складовий (близько 4-6%).

Згідно з наведеним прикладом потік реальних грошей ($\Delta ПРД$) і сальдо реальних грошей ($\Delta СРД$) слід розраховувати за формулами (1-2):

$$\Delta ПРГ = (\Delta П^1 + \Delta П^2) - (\Delta О^1 + \Delta О^2) \quad (1)$$

$$\Delta СРГ = \Delta П - \Delta О = (\Delta П^1 + \Delta П^2 + \Delta П^3) - (\Delta О^1 + \Delta О^2 + \Delta О^3) \quad (2)$$

На другому етапі оцінки інноваційного проекту уточнюється склад учасників проекту і визначається його фінансова реалізованість, а також обчислюється ефективність участі в проекті кожного учасника. На цьому ж етапі визначається фінансова можливість реалізації обраного варіанта з розглядом різних джерел фінансування і його умов. Головним завданням (поряд із забезпеченням фінансування) тут виступає одержання ефекту фінансового важеля. Вибір інноваційного проекту здійснюється за вказаними вище оціночними показниками економічної ефективності, розрахунок яких здійснюється за кожним варіантом. При цьому часто виникають проблеми з вибором найкращого варіанта, оскільки кожний з вказаних показників поряд із перевагами має і певні недоліки.

Наприклад, показник ЧДД непридатний при:

а) виборі між проектами з великими і низькими початковими витратами при однакових величинах ЧДД, тому що не дозволяє порівнювати проекти з різною капіталомісткістю, але однаковою чистою приведеною вартістю;

б) виборі між проектом з великим значенням ЧДД і тривалим періодом окупності та проектом з малим значенням ЧДД і коротким строком окупності.

При використанні показника ВНД не завжди обирається самий прибутковий про-

ект, оскільки проект із великим значенням ЧДД не завжди одночасно має і більш високу ВНД. По-друге, цей показник моделює нереалістичну ситуацію реінвестування всіх проміжних грошових надходжень від проекту за ставкою ВНД. По-третє, можливі випадки множинності ВНД, коли сальдо грошового потоку неодноразово змінює знак. Тому порівняння варіантів інноваційного проекту і вибір найбільш ефективного з них рекомендується здійснювати за результатами обчислення всіх вказаних показників.

Вибір найліпшої альтернативи здійснюється шляхом зіставлення варіантів розвитку підприємства «із упровадженням» заходу і «без упровадження».

Оцінка варіанта «без упровадження» припускає одержання інформації про основні техніко-економічні показники роботи підприємства за розрахунковий період по об'єкту впровадження. Ці дані необхідні для визначення виручки, поточних витрат і податків. Ефектоутворюючими факторами при реалізації інноваційного заходу є приріст продукції, скорочення експлуатаційних витрат, скорочення капітальних вкладень, скорочення штрафів за забруднення навколишнього середовища тощо.

Після здійснення такої процедури характеризуються економічні показники підприємства за варіантом, що враховує впровадження інноваційного заходу. При

цьому необхідно враховувати таке: незалежно від того, яка частина основних фондів діючого підприємства буде використовуватися для реалізації інноваційного заходу, розміри амортизації і податку на відповідне майно у варіанті «з упровадженням» не зміняться. Якщо у варіанті «без упровадження» підприємство має збитки, то податок на прибуток у цьому варіанті може бути меншим, ніж податок з додаткового прибутку, забезпечуваного реалізацією інноваційного заходу. Якщо реалізація заходу приводить до економії сировини, матеріалів, енергії тощо, це позначається не тільки на прямих матеріальних витратах, але і на розмірах матеріальних запасів.

Вибір бази порівняння для розглянутого заходу слід здійснювати залежно від стадії інноваційного процесу і призначення розрахунку ефективності: на стадії НДДКР – краща за своїми параметрами техніка (технологічний процес), спроектована чи освоювана в Україні (за кордоном) з урахуванням випередження за основними техніко-технологічними параметрами; на стадії промислового виробництва нової техніки (технології) – кращий аналог, доступний на ринку; на стадії використання нової техніки (технології) – техніка (технологія), що заміщається на конкретному підприємстві.

У ряді випадків неможливо підібрати базу порівняння, як, наприклад, у випадку розробки і впровадження нових техно-

логічних процесів, відсутніх раніше, виробництва нових продуктів чи підвищення якості. У таких випадках за базу порівняння приймаються показники існуючого виробництва, що діє за принципом «нічого не впроваджуючи». Але й у цьому випадку при порівнянні варіантів необхідно дотримуватися принципу «з упровадженням заходу» і «без упровадження заходу» (а не «до» і «після»), тобто враховувати можливі зміни показників виробничо-господарської діяльності підприємства по роках розрахункового періоду.

Ефективність нової технології визначається в результаті зіставлення ЧДД по варіантах «без упровадження заходу» і «з упровадженням заходу»: якщо приріст ЧДД має позитивне значення, нова технологія ефективна.

На стадії виявлення переваги того чи іншого варіанта за рахунок більш високих техніко-технологічних параметрів розрахунок ефективності здійснюється за умови фінансування кожного варіанта за рахунок власних коштів підприємства. У той же час розрахунок здійснюється як при однаковій по варіантах дисконтній ставці, так і з урахуванням розходжень в «інноваційних» ризиках.

Приріст чистого дисконтованого доходу ($\Delta\text{ЧДД}$) при виборі кращого варіанта нової техніки (технології) при різних ставках дисконтування по варіантах слід здійснювати за формулою (3):

$$\Delta\text{ЧДД} = \sum_{t=1}^T \Delta\text{ПРД}_t^D = \sum_{t=1}^T \left[\frac{(\text{П}_{qt}^H + \text{A}_{pt}^H) - K_t^H}{(1+E^H)^{t-1}} - \frac{(\text{П}_{qt}^B + \text{A}_{pt}^B) - K_t^B}{(1+E^B)^{t-1}} \right], \quad (3)$$

де $\Delta\text{ЧДД}$ – приріст дисконтованого потоку реальних грошей за рахунок упровадження нового варіанта в порівнянні з базовим за період T ;

$\Delta\text{ПРД}_t^D$ – приріст дисконтованого потоку реальних грошей у році t ;

$\text{П}_{qt}^B, \text{П}_{qt}^H$ – чистий прибуток (прибуток після сплати податків) від реалізації продукції відповідно в базовому і новому варіантах у році t ;

$\text{A}_{pt}^B, \text{A}_{pt}^H$ – амортизаційні відрахування на реновацію відповідно в базовому

і новому варіантах у році t ;

K_t^B, K_t^H – капіталовкладення (з урахуванням витрат на НДДКР, якщо вони мали місце) відповідно в базовому і новому варіантах у році t ;

E^B, E^H – ставка дисконтування відповідно в базовому і новому варіантах у році t ;

T – період розрахунку.

Урахування ефектоутворюючих факторів у складі планових показників дає можливість оцінити (до впровадження, пі-

сля впровадження) вплив на виручку від реалізації продукції, прибуток і собівартість. При формуванні інноваційної програми підприємства оцінці підлягають комплекси наукових досліджень і розробок, взаємозалежних і взаємопов'язаних за черговістю і часом виконання, а також окремі взаємозамінні заходи, що не входять до цих комплексів.

При порівнянні варіантів інноваційних проектів слід дотримуватися принципів системного підходу. Важливо враховувати нерівність сукупного ефекту від комплексу заходів і величини ефектів від їхнього окремого здійснення. В основі порівняння інноваційних заходів лежить принцип комплексного підходу, що вимагає урахування сукупності заходів, які необхідно здійснити при реалізації даного варіанта рішення.

Якщо в результаті реалізації інноваційного проекту збільшується обсяг продукції, то при оцінці впливу цього проекту на показники підприємства може бути врахований додатковий ефект у супутньому виробництві.

Слід зауважити, що економічна ефективність інновацій багато в чому визначається загальним рівнем розвитку народного господарства і соціально-економічних умов. Наприклад, високопродуктивна, але дорога технологія може бути економічно виправдана в країні з високою фондоозброєністю й середньою оплатою праці, але може виявитися неефективною в країні з низькими фондоозброєністю й оплатою праці, а також надлишковими трудовими ресурсами, де соціальні завдання можуть вирішуватися за допомогою створення великого числа дешевих і малопродуктивних робочих місць.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що при оцінці економічної ефективності інновацій, незалежно від джерел їх фінансування, необхідно спиратися на загальні принципи оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів з урахуванням особливостей інноваційних процесів. Проведений аналіз дозволяє виділити такі особливості економічної оцінки інноваційних проектів та зробити наступні висновки:

По-перше, при економічній оцінці ефективності інноваційних проектів підприємства використовуються здебільшого показники комерційної ефективності.

По-друге, оцінка економічної ефективності, як правило, здійснюється з урахуванням реалізації проекту на діючому підприємстві. У зв'язку з цим необхідно враховувати порівняльні оцінки ефективності роботи підприємства «з впровадженням проекту» і «без його впровадження». Формування останнього варіанта вимагає прогнозування основних показників підприємства з урахуванням зміни виробничих характеристик.

По-третє, здійснення економічної оцінки ефективності інноваційного проекту необхідно проводити з урахуванням впливу реалізації проекту на значення інтегральних показників.

По-четверте, при оцінці інноваційних проектів необхідно враховувати специфічні науково-технічні і фінансові ризики.

Визначення економічної ефективності інновацій здійснюється з метою ухвалення рішення щодо впровадження перспективної інноваційної ідеї; вибору найкращого з можливих варіантів для включення у відповідні плани економічного розвитку підприємства та його підрозділів; оцінки фактичної ефективності використання інновації; оцінки впливу здійснюваного інноваційного заходу на результати діяльності учасників інноваційного процесу і розробки системи їхнього матеріального стимулювання. Звісно, оцінка ефективності інноваційних проектів ще не є запорукою успішної його реалізації на конкретному підприємстві. Будь-який інноваційний проект може назавжди залишитись лише вдалою альтернативою чинному перебігу бізнес-процесів. Але для того щоб збільшити науковий потенціал підприємства, слід вживати наступні заходи: розширити коло конструкторів і дослідників; підвищувати серед них частку висококваліфікованих працівників; забезпечувати підтримку за рахунок бюджетного фінансування НДДКР за пріоритетними напрямками розвитку інновацій; забезпечувати ви-

сокоякісне стажування за кордоном наукового потенціалу країни; пропорційно і одночасно стимулювати розвиток фундаментальних та прикладних досліджень; скорочувати науково-виробничий цикл «інноваційна ідея – дослідний зразок – виробництво»; прискорювати процес оновлення асортименту продукції на підприємстві; прискорювати процеси оформлення патентів, заявок, ліцензій тощо.

Література

1. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» №433-IV від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради. – №345. – 17 січня 2003 року.

2. Методичні вказівки щодо визначення соціальної та економічної ефективності науково-дослідних робіт. – К.: УКРІНТЕІ. – 24 с.

3. Бочарова Н.М. К вопросу об оценке эффективности инновационной деятельности предприятия // Научный вестник СпУИК. – 2001. – №3.

4. Савчук В.П. Финансовое обоснование инвестиционных проектов // Финансовая консультация. – 2002. – №47.

5. Идрисов В.В. Финансовая математика в оценке эффективности инновационных проектов // Вестник НГФЕУ. – 2001. – №7(18).

Статья поступила в редакцию 05.05.2004

О.В.МОРОЗ, д.е.н., професор,

Л.М.ТКАЧУК,

Вінницький національний технічний університет

МЕТОДОЛОГІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ

Світовий досвід показує, що в умовах відкритої ринкової економіки, яка не може існувати без гострої конкуренції, виявляються фактори, котрі роблять конкурентоспроможність та якість продукції необхідними умовами виживання товаровиробників, мірилом результативності їх господарської діяльності, добробуту країни.

Універсальність проблеми якості стосовно абсолютно всіх товарів та послуг загально визнана економічною наукою. Дана проблема набуває нової, особливої актуальності в Україні по мірі поглиблення ринкових відносин, загострення конкуренції, зменшення протекціоністських заходів держави. Проблеми української економіки виявляються, в числі інших, передусім в її якісних характеристиках. Технологія вітчизняного виробництва, технічний рівень капітального устаткування, як правило, є значно нижчим, ніж в індустріально розвинених країнах. Але навіть якщо досить оперативно здійснити модернізацію виробництва,

створити та впровадити нові технології, виправдати ці витрати можливо на основі ефективних систем управління виробництвом конкурентноздатної продукції чи послуг.

Існує багато методів управління та оцінки якості продукції, але, на жаль, в Україні на практиці вони лише почали використовуватися, підприємці тільки недавно зрозуміли, що якість відіграє значну роль у підвищенні конкурентоспроможності їх продукції. В умовах вільної конкуренції якість стає визначальною для формування економічної стратегії підприємств. Тому існує необхідність створення нових методів оцінки якості і конкурентоспроможності. Ця оцінка проводиться з метою виявлення певних резервів як по покращенню якості, так і по підвищенню конкурентоспроможності продукції в цілому. В даній роботі ставиться мета